

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

І. ПАМ'ЯТКА НА ДОПОМОГУ СТУДЕНТАМ-ПРАКТИКАНТАМ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРУ

Семінарські заняття є ефективною формою організації навчальних занять, з якими органічно поєднуються лекції.

Семінар (від лат. “*seminarium*” – “розсадник”) – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає у самостійному вивченні студентами за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Основними дидактичними цілями їх проведення є:

- ♦ забезпечити **педагогічні умови** для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання;
- ♦ спонукати студентів до **колективного творчого обговорення** найбільш складних питань навчального курсу, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти;
- ♦ оволодіння **методами аналізу** фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Семінарські заняття виконують такі **основні функції** (відповідно формулюють **дидактичні цілі** заняття: *навчальну, виховну і розвивальну*):

- ❖ *навчальну* (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- ❖ *розвивальну* (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);
- ❖ *виховну* (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо);
- ❖ *діагностично-корекційну* (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання) та ін.

Отож, визначаючи **методичну концепцію** організації і проведення семінарських занять, слід виходити з того, що:

- ▲ під час вивчення різних дисципліни студенти повинні засвоїти їх **провідні ідеї** (зміст понять, положень, законів, теорій та ін.); знати галузі їх використання; вміти застосовувати набуті знання, вміння й навички під час вивчення фахових дисциплін, у майбутній практичній діяльності тощо;
- ▲ до семінарських занять ставляться **загальнодидактичні вимоги** (науковість, доступність, єдність форми і змісту, забезпечення зворотного зв'язку, проблемність та ін.);
- ▲ у методиці проведення семінарських занять є **певні особливості**, зумовлені логікою викладання конкретної дисципліни;
- ▲ необхідно забезпечити високий рівень **мотивації** (вивчення теми слід розпочинати із з'ясування її значення для засвоєння даної чи інших дисциплін, у майбутній професійній діяльності тощо);
- ▲ дотримання принципу професійної спрямованості та здійснення різнорівневих міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами, практичним навчанням забезпечує формування єдиної системи знань умінь та навичок студентів;
- ▲ важливим є також формування професійної культури і мислення;
- ▲ у процесі проведення семінарського заняття необхідно забезпечувати органічну єдність теоретичного і дослідницько-експериментального пізнання;
- ▲ семінарські заняття мають гармонійно поєднуватися з лекційними, практичними і лабораторними заняттями та самостійної роботою студентів.

Відмінною особливістю семінару як форми навчальних занять є:

- ✓ активна участь самих студентів у з'ясуванні сутності проблем, питань, що були винесені на розгляд;
- ✓ викладач надає студентам можливість вільно висловлюватися під час розгляду питань, що винесені на обговорення, допомагає їм вірно будувати свої міркування;
- ✓ така навчальна мета семінару вимагає, щоб студенти були добре підготовлені до заняття;
- ✓ якщо студенти не підготовлені до заняття, то семінарське заняття перетворюється у фронтальну бесіду (викладач задає питання, студенти відповідають на них).

Існує багато різновидностей семінарських занять, які відрізняються як за змістом, так і за формою організації роботи. У процесі проходження практики під час викладання тої чи іншої дисципліни рекомендується використовувати різні види семінарських занять, зокрема:

Таблиця 1. Види семінарських занять

Вид семінару	Його коротка характеристика
Семінари-бесіди	<ul style="list-style-type: none"> ◆ найпростіша форма семінару, побудована на основі <u>евристичної бесіди</u> (студенти дають відповіді на запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення, як-от: “Чому ...?”, “Як Ви вважаєте...?”, “Чим можна пояснити... ?” тощо); ◆ <u>дискусія</u> (від лат. розгляд, дослідження) є вищим рівнем евристичної бесіди; найбільш поширеними і ефективними є: “круглий стіл”, форум, дебати, симпозіум (базуються на обміні думками між усіма учасниками, що привчає студентів самостійно мислити, сприяє розвитку аналітичних навичок, розвиває здатність до виваженої аргументації, обстоювання власної точки зору, адекватно оцінювати себе та поважати думки інших); ◆ може проводитися шляхом розгляду питань у вигляді невеликих <u>доповідей</u> студентів та подальшого <u>обговорення</u> учасниками семінару;
Наукові семінари	<ul style="list-style-type: none"> ◆ характеризуються високим рівнем узагальнення знань, умінь, навичок; дидактичні цілі і завдання цього заняття реалізуються шляхом <u>заслуховування</u> і широкого <u>аналізу</u> звітів студентів про проведену науково-пошукову роботу; ◆ проводяться у формі наукових конференцій; на них студенти виступають з доповідями, у яких висвітлюють результати виконаної ними науково-пошукової роботи, підготовки до студентських наукових конференцій тощо
З використанням ігрових ситуацій	<ul style="list-style-type: none"> ◆ проводяться у формі <u>пізнавальної гри</u> за типом телевізійних ігор (наприклад: “Що, де, коли?”, “Рейн-ринг”, “КВК” та ін.); ◆ ефективним різновидом є <u>рольові ігри</u>, що проводяться у формі <u>наукових конференцій</u> (на них студенти-доповідачі виступають у ролі <u>експертів</u> з того чи іншого питання; їхні доповіді рецензуються і оцінюються групою рецензентів – до 3-х чоловік); студенти, які незгідні з деякими положеннями, висвітленими у доповідях експертів, виступають у ролі опонентів; веде конференцію студент-головуючий, який надає слово усім учасникам гри, підводить підсумки після кожної доповіді, організовує обговорення тощо); ◆ різновидом рольових ігор є <u>прес-конференції</u> (студент, який виконує роль <u>прес-секретаря</u> веде конференцію; студенти-<u>журналісти</u> ставлять запитання експертам з проблем, що винесені на розгляд семінару)
Міжпредметні семінари	проводяться одним або різними викладачами; на них обговорюється навчальна інформація, яка є предметом вивчення декількох дисциплін.

- : **Методика** підготовки і проведення семінарських занять передбачає:
- ◀ повідомлення студентам теми, плану семінарського заняття та рекомендованої літератури (найкраще подати студентам інструктивну карту проведення семінарського заняття);
  - ◀ опрацювання та осмислення теоретичного матеріалу відповідної теми відповідно до плану семінарського заняття та рекомендованої літератури;
  - ◀ підготовку до обговорення питань *інформаційного* блоку у формі діалогу, дискусії, диспуту, конференцій тощо (за планом заняття);
  - ◀ підготовку, проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються *традиційні* форми організації навчання (за вибором студента-практиканта), їх аналіз;
  - ◀ підготовку та проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються *інноваційні* форми організації навчання (за вибором студента-практиканта);
  - ◀ виконання *індивідуальних практичних завдань* різних рівнів (за вибором студента-практиканта);
  - ◀ написання *рефератів* (з метою відпрацювання пропущених лекційних чи семінарських занять);
  - ◀ виконання *завдань науково-пошукової роботи* (написання рефератів за тематикою проблемного характеру, розробку доповідей для публічного виступу, підготовку тестів, анкет, бесід, інтерв'ю тощо).

2. АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ:

- проаналізуйте тему заняття, подумайте над його дидактичними цілями і основними проблемами, які винесені на обговорення;
- опрацюйте рекомендовану навчальну, наукову та методичну літературу, при цьому обов'язково конспектуйте і занотуйте прочитане, виписуйте те, що, на ваш погляд, сприятиме ефективному проведенню семінарського заняття;
- намагайтеся сформулювати свою думку з кожного питання і обґрунтуйте свої міркування;
- запишіть запитання, які виникли у вас під час підготовки до проведення семінарського заняття, зверніться за консультацією до викладача-методиста чи викладача кафедри педагогіки;
- складіть розгорнутий план-конспект проведення семінарського заняття, ретельно обдумуючи його етапи, структурні елементи, навчальні питання, що виносяться на розгляд, методи, прийоми та засоби навчання, за допомогою яких забезпечуватиметься навчально-пізнавальна діяльність студентів.
- Розгорнутий конспект семінарського заняття оформляється у вигляді реферата. Для того щоб написати змістовний реферат/підготувати

презентацію, студент повинен глибоко опрацювати джерела та ґрунтовно вивчити літературу з обраної теми. Конспект семінарського заняття включає наступні пункти:

- ✓ вступ, який містить обґрунтування теми, цілі роботи, огляд історіографії та джерел,
- ✓ змістовна частина, де розкриваються ключові питання дослідження,
- ✓ заключення, яке містить головні висновки автора,
- ✓ список літератури, що була використана,
- ✓ додатки, які не є обов'язковими, але іноді можуть бути доцільними і оформлятися у вигляді таблиць, схем, ілюстрацій.

Слід підкреслити, що при оцінці конспекту/реферату викладач враховує не лише якість змісту тексту, але й весь хід його захисту студентом. Тому автор доповіді повинен вільно володіти опрацьованим матеріалом, дати відповіді на додаткові запитання викладача або студентів, показати вміння науково аргументувати свої власні міркування, обґрунтувати висновки у висвітленій темі.

Таблиця 2. Структура семінарського заняття

Етапи	Характеристика
<i>Організаційна частина</i>	Мета — мобілізувати студентів до навчання; активізувати їхню увагу; створити робочу атмосферу для проведення заняття; містить привітання викладача зі студентами, виявлення відсутніх, перевірку підготовленості до заняття
<i>Мотивація та стимулювання навчальної діяльності</i>	Передбачає формування потреби вивчення конкретного навчального матеріалу, повідомлення теми, мети та завдань завдань. Мотивації сприяє чітке усвідомлення його мети, що полягає у досягненні кінцевого, запланованого результату спільної діяльності викладача й студентів
<i>Обговорення навчальних питань семінару</i>	Полягає в обговоренні й керуванні процесом розгляду основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення (див. табл. 1). Викладач має подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації.
<i>Діагностика правильності засвоєння</i>	Допомагає викладачеві та студентам з'ясувати причину нерозуміння певного елемента змісту навчальної інфомації, невміння чи помилковості виконання інтелектуальної або практичної дії. Здійснюється за допомогою серії оперативних короткочасних

<i>студентами знань</i>	контрольних робіт (письмових, графічних, практичних), усних фронтальних опитувань, тренінгу тощо), з використанням комп'ютерної техніки
<i>Підбиття підсумків заняття</i>	Передбачає коротке повідомлення про виконання запланованої мети, завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто, мотивацію діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи)
<i>Повідомлення домашнього завдання</i>	Містить пояснення щодо змісту завдання, методики його виконання, передбачає його запис на дошці, а учнями — в щоденник